

*Словник фахової лексики вихователя
дошкільного закладу*

За редакцією О. В. Бобиря

Авторський колектив

*Ілля Субботенко, Інна Шельменко,
Анастасія Майборода, Тетяна Сперкач*

Чернігів - 2018

УДК 373.2(038)

ББК Ч41

С 89

Науковий керівник:

Райська Л. Г. - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Рецензенти: Антипець В. П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського;

Олексієнко В.В., завідувач ДНЗ №26 м. Чернігова

Упорядники: Ілля Субботенко, Інна Шельменко, Анастасія Майборода, Тетяна Сперкач.

За редакцією О. В. Бобиря, кандидата філологічних наук, професора, декана факультету початкового навчання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

С89 Словник фахової лексики вихователя дошкільного закладу: Словник. – Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2018. – 104 с.

У словнику, впорядкованому студентами-магістрантами факультету початкового навчання спеціалізації 012 «Дошкільна освіта» Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, подано найважливіші поняття професійної мови вихователя закладу дошкільної освіти, систематизовано інформацію з теорії і практики навчання та виховання дошкільників. Словник призначений для вихователів закладів дошкільної освіти, педагогів, студентів, батьків.

Рекомендовано до друку кафедрою мов і методики їх викладання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 5 від 21.12.2017 р.)

Слово до читача

Вихователь — це насамперед хороший організатор, словесник і дидакт не тільки стосовно дітей, яких він навчає на своїх заняттях, а й щодо всіх вихованців дитячого садочка та інших вихователів. Велика відповідальність, що покладається на вихователя, висуває ряд вимог до його духовного світу — моральності, інтелекту, вольових якостей. Перша, найголовніша і найважливіша якість, без якої педагог не може бути справжнім вихователем, як і не кожна людина може бути педагогом, — це глибока любов до дітей.

Варто згадати мудрі слова Василя Сухомлинського: «Діти повинні жити в світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості. Цей світ повинен оточувати дитину і тоді, коли ми хочемо навчити її читати і писати. Так, від того, як почуватиме себе дитина, піднімаючись на першу сходинку драбини пізнання, що вона переживатиме, залежить весь її подальший шлях до знань. Просто страшно подумати, що ця сходинка стає для багатьох малюків каменем спотикання. Якщо придивитись до життя шкіл, то можна побачити, що саме в період навчання грамоти багато дітей втрачають віру в свої сили. Давайте ж підніматися, дорогі колеги, на цю сходинку так, щоб діти не відчували втоми, стомлені ходою знесилоного подорожнього, що знемагає під непосильною ношею».

Сучасний вихователь повинен відповідати цим високим вимогам, які ставив великий український педагог, і, у першу чергу, володіти професійною мовою.

Авторитет батьківський (від лат. *auctoritas* — влада, сила) — визнаний вплив батьків на переконання й поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі до значущості їхніх особистих якостей, життєвого досвіду, до їхніх слів і вчинків. А. б. набувається в результаті правильного виховання і здорових стосунків у родині. Його міцність і дієвість залежать від єдності й послідовності вимог до дітей з боку дорослих членів сім'ї. Вимогливість батьків має поєднуватися з чуйним ставленням до дітей, знанням їхніх потреб, інтересів і нахилів, допомогою у навчанні, врахуванням їхніх індивідуальних і вікових особливостей.

Авторитет вихователя — загально визнана дітьми та їхніми батьками значущість достоїнств вихователя й заснована на цьому сила його виховного впливу на дітей. До таких достоїнств належать висока духовність, культура, інтелігентність, ерудиція, позитивні моральні якості, педагогічна майстерність. Професійний А. в. значною мірою залежить також від його становища в суспільстві. Ставлення дітей до А. в. є неоднаковим у різному віці. У ранньому дитинстві діти повністю підкоряються авторитету вихователя, підростаючи ж, вони починають більш свідомо й конкретно сприймати ті якості вихователя, які впливають на його авторитет в очах дітей: його ерудицію, культуру, знання, педагогічний такт тощо.

Авторські навчальні програми — складова частина програмно-методичного забезпечення освітнього процесу закладів освіти (школи, дитячого садка тощо). Для них характерні оригінальні концепції та зміст. Запровадженню А. н. п. передують експертиза, апробація, сертифікація тощо.

Авторські освітні технології — розроблені педагогами-практиками технології, у яких у різних варіантах поєднано адекватні змісту і цілям різнорівневого і різнопрофільного навчання структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології.

Адаптація (від лат. adaptatio (adapto) — пристосовую) — здатність організму пристосовуватись до різних умов зовнішнього середовища; соціально-психологічний процес набуття людьми певного соціально-психологічного статусу, оволодіння деякими соціально-психологічними рольовими функціями; людина прагне досягти гармонії між внутрішніми і зовнішніми умовами життєдіяльності.

Активізація процесу навчання — удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної

роботи дітей, яке забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність дошкільників у всіх ланках навчального процесу.

Активність — пізнавальний вид психічної активності, що проявляється у формі розгорнутої пізнавальної діяльності, центральним процесом якої є мислення, і характеризується допитливістю, творчим характером.

Активність (у навчанні) — характеристика особливостей пізнавальної діяльності особистості, що полягає в усвідомленому використанні нею інтенсивних методів, засобів, форм оволодіння знаннями, вироблення вмінь і навичок.

Актуалізація в навчанні — один з дидактичних принципів зв'язку педагогічної науки з життям. Може досягтися порівнянням: 1) історичних подій з сучасними; 2) сучасних подій з історичними; 3) подій сучасних з іншими сучасними подіями; 4) знань, здобутих з книг та інших джерел інформації, з актуальними проблемами життя.

Акуратність — риса характеру, яка виражається, головним чином, в умінні пунктуально виконувати умови тієї чи іншої діяльності. Це і ретельність, і точність, і старанність. А. тісно пов'язана з відповідальністю, внутрішньою дисципліною, умілістю, терпеливістю. А. виявляється і в почерку, і в одязі, і в зовнішньому вигляді книг дітей.

Виховання А. — важлива умова підготовки дітей до самостійного життя.

Альтруїзм — безкорисливе прагнення людини допомагати іншим людям, незалежно від того, чи вони їй рідні, чи

зовсім чужі. Заради цього альтруїст готовий поступитися своїм часом, спокоєм, своїми інтересами.

Розвиток А. починається з перших проявів піклування про близьких. Якщо ці природні поривання душі дитини знаходять підтримку, відбувається закріплення мотивації і навичок альтруїстичної поведінки.

Анкетування (від франц. *enquete* — розслідування) — один із засобів письмового (іноді й усного) опитування значної кількості людей за певною схемою — анкетною або опитувальним листом. Мета А. — зібрати масовий (найчастіше орієнтовний) матеріал, який після статистичної обробки використовують для розв'язання певних педагогічних, психологічних та інших завдань.

Антипатія — емоційне ставлення, яке характеризується неприязню, іноді навіть відразою до когонебудь чи до чого-небудь. А. можуть викликати окремі риси зовнішності людини, її голос, манери, форма спілкування з людьми, окремі дії, риси характеру і т.д. Як і симпатія, А. може виникати неусвідомлено (без чіткої мотивації) і усвідомлено. Неусвідомлена А. найчастіше виявляється у дітей через недостатність їхнього життєвого досвіду, невміння аналізувати дії і вчинки людей. Усвідомлена А. до людини чи до групи людей може виникнути на основі різкого розходження у поглядах, смаках, інтересах тощо. За певних умов А. може перетворитись у почуття ненависті.

Артпедаго́гіка — галузь наукового знання, яка ґрунтується на синтезі педагогіки й мистецтва, забезпечує розробку теорії та практики педагогічного корекційно спрямованого процесу художнього розвитку дітей, частіше - з вадами розвитку; формує засади художньої культури особистості через мистецтво та художньо-творчу діяльність. Суть А. полягає у вихованні, навчанні та розвитку засобами мистецтва осіб з обмеженими можливостями; формуванні в них основ художньої культури та оволодінні практичними навичками різних видів художньої діяльності.

Артотерапія - інтегративна галузь науки, що синтезує наукові знання мистецтва, психології, медицини та обґрунтовує можливість застосування мистецтва та художньої діяльності в корекційній роботі з дітьми, які мають відхилення в розвитку та вихованні.

Асоціація (від лат. associatio — з'єднання, сполучення) — зв'язок між елементами психіки, за якого поява одного елемента в певних умовах викликає появу іншого, з ним пов'язаного. В А. ніби закріплюється знову минулий досвід людини, її попередня практика.

Афекти (від лат. affectus — хвилювання, пристрасть) — сильні і відносно короточасні емоційні переживання (жах, відчай тощо), під час яких знижується ступінь самовладання. Подолання А. багато в чому залежить від моральних якостей особистості; найлегше воно здійснюється на початковій стадії виникнення А.

Батьківські збори — одна з форм зв'язку дошкільного закладу з батьками і поширення серед них педагогічних знань. Батьків ознайомлюють з планами роботи дошкільного закладу, вихователів; інформують про стан успішності й дисципліни дітей, обговорюють з ними питання допомоги дошкільному закладу в організації дозвілля дітей, їхнього виховання тощо.

Бережливість — моральна якість особи, яка виражається у дбайливому ставленні до матеріальних і духовних цінностей, в умінні доцільно їх використовувати. Б. - не просто звичка акуратно ставитися до речей. Це показник духовної культури людини. Б. полягає у розумному ставленні до результатів людської праці, виявленні поваги до людини, до всього, що вона створює; у раціональному використанні ресурсів держави.

Б. — риса особистості, звичайна форма поведінки. Це розуміння цінності найрізноманітніших речей, уміння берегти та цінувати свій і чужий час, прагнення зберегти все, у що вкладена праця, дбайливість, почуття господаря.

Б. розвиває у дітей цінні якості раціоналізатора, господаря, який з найбільшою ефективністю вміє використовувати матеріали, економити час.

Бесіда — діалогічний метод навчання, за якого педагог шляхом постановки системи запитань допомагає зрозуміти новий матеріал чи перевіряє засвоєння вже вивченого.

Бесіда дидактична — метод навчання, за якого вихователь, спираючись на знання й досвід дошкільників, за

допомогою запитань підводить дітей до розуміння й засвоєння нових знань, до повторення й перевірки навчального матеріалу.

Ввічливість — моральна якість, що виражається у постійному поважному ставленні до людей. Із усіх якостей, необхідних для нормального спілкування, В. найцінніша. Вона споріднена з такими якостями вихованої людини, як тактовність, люб'язність, делікатність, доброзичливість, уважність. Протилежність В. — грубість, хамство, зарозумілість, безтактність.

В. дорослих позитивно позначається на дітях, є для них прикладом. Етикет за столом, щедрість на висловлення вдячності, поступливість, відсутність різких висловів, рівний тон у бесідах, готовність пом'якшити напружену ситуацію — все це допомагає дитині зрозуміти поняття ввічливості, тобто почувати задоволення від прояву доброго ставлення до людей.

Вербальний (від лат. *verbum* — слово) — словесний, мовний, усний; наприклад: вербальне спілкування, вербальні форми роботи вчителя тощо.

Вередливість дитяча — один з проявів неслухняності. Ознаки В.д. — швидка зміна бажань, їхня недоречність і невмотивованість. На відміну від упертості, для якої характерним є наполягання на своєму, задоволення власного бажання, В.д. є нестримним проявом бажань, а не обов'язковим їх задоволенням. В.д. є своєрідним виявом протидії дорослим. Вона не завжди спрямована проти дорослого, але завжди адресована йому. В.д. проявляється під час різних психічних реакцій з яскраво вираженим емоційним компонентом: агресивністю, галасом, плачем, депресією, руховими реакціями. В.д. є наслідком

неправильної організації взаєностосунків дитини з дорослими.

Загострення В.д. пов'язано з віковими кризами, зокрема кризою трьох років.

Взаємодія — взаємний зв'язок, вплив, обумовленість, узгодженість дій предметів, явищ, якостей тощо.

Віди спілкування (від лат. manualis — ручний) — вербальне, мануальне технічне, матеріальне.

Вимога як метод виховання — педагогічний вплив на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати чи загальмувати окремі види його діяльності. В. має бути доцільною, чітко сформульованою, зрозумілою й посильною для дітей. Види В.: вимога-прохання, вимога-довіра, вимога-схвалення, вимога-порада, вимога-натяк, умовна вимога,

вимога в ігровому оформленні, вимога-осуд, вимога-недовіра, вимога-погроза.

Виробнича практика – одна із форм організації освітнього процесу у вищій школі, дидактичні цілі якої – формування професійних умінь і навичок; розширення, закріплення, узагальнення та систематизація знань шляхом їхнього застосування у реальній діяльності.

Виховний процес – цілеспрямоване створення соціальних умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку особистості.

Виховання – цілеспрямований та організований процес формування особистості на основі передачі суспільно-історичного досвіду з метою її підготовки до суспільного життя і продуктивної праці. Виховання — 1) у широкому значенні — функція суспільства, що забезпечує його розвиток шляхом передачі новим поколінням людей соціально-історичного досвіду попередніх поколінь; 2) у вузькому значенні — процес свідомого, цілеспрямованого і систематичного формування особистості, який здійснюється в межах і під впливом соціальних інститутів (сім'ї, закладів освіти, установ культури, громадських організацій, засобів масової інформації та ін.) з метою підготовки особистості до виконання соціальних функцій і ролей, до життєдіяльності в різних сферах соціальної практики (професійно-трудової, суспільно-політичної, культурної, сімейно-побутової тощо).

Виховання авторитарне — освітньо-виховна концепція, що ґрунтується на беззастережному підкоренні дитини волі вихователя.

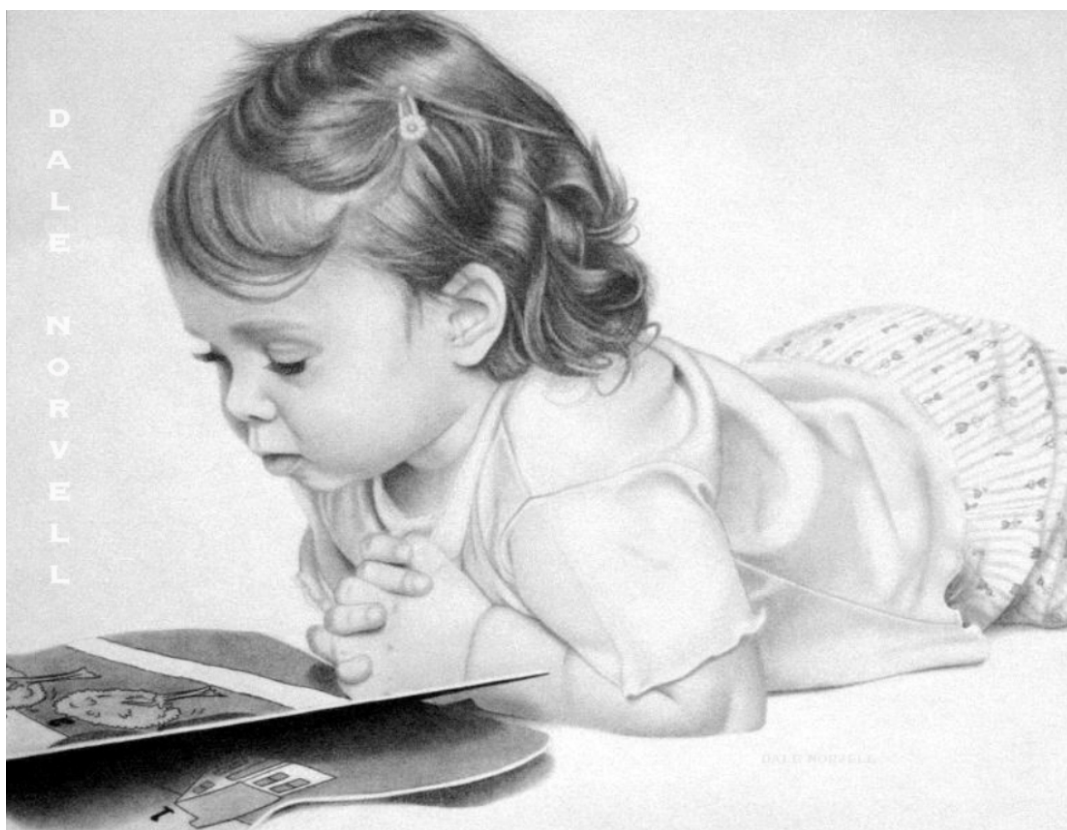
Виховання всебічне — виховання, спрямоване на формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне — взаємозбагачення усіх складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного).

Виховання екологічне (від грец. oikos — дім, середовище і logos — учення, слово) — набуття людиною знань у сфері екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Виховання мовне — цілеспрямоване прищеплення дітям любові до рідної мови. Зокрема, розуміння ролі рідної мови для людини; значення державної мови у контексті культури свого народу; вимогливість до культури власного мовлення, естетична потреба у художньому слові. В.м. починається від народження і має два основних етапи: 1) дошкільний (на мовних зразках); 2) шкільний (пізнання відповідно до вікових можливостей будови мови, у тому числі її функціональних стилів).

Виховання моральне — виховання, спрямоване на оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок.

Виховання фізичне — створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Вихователь — особа, яка здійснює виховання; у вузькому значенні — посадова особа, яка займається вихованням дітей і молоді в закладах освіти. Історично посада В. з'явилася ще в античних державах.

Виховні цілі — цілі, що полягають у формуванні соціальних і особистісних якостей, а також ціннісного ставлення людини до довкілля та до себе.

Відвертість дітей — щирість, безпосередність, потреба поділитися своїми спостереженнями, думками, переживаннями. Відвертість є найбільш характерною для дітей дошкільного віку. Викликати їх на відвертість неважко. Дитина, нічого не приховуючи, розповідає про те, що її турбує.

В.д. залежить не лише від віку, а й від індивідуальних особливостей.

Відтворення - один із процесів пам'яті, під час якого відбувається оживлення свідомості у вигляді образів об'єктів, що колись сприймалися, уявлень, думок, почуттів, дій.

Вік дошкільний — період дитинства від 3 до 6 років, унікальний період, що має яскраво виражену специфіку вікового розвитку, потребує особливого психолого-педагогічного супроводу та умов. Провідною діяльністю у В. д. є гра. Психологи визначають дошкільний вік сенситивним (найсприятливішим) для розвитку здібностей. У В. д. виділяють 3 періоди: молодший (3-4 роки), середній (4-5 років) і старший (4-6 років).

Вікова психологія – галузь психологічної науки, яка вивчає закономірності психічного розвитку людини на різних вікових стадіях. Найбільше вивченими у В. п. є дитинство, підлітковий і юнацький вік.

Вміння (уміння) — засвоєний людиною спосіб виконання дій, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок. В. формується шляхом вправ і надає можливість виконання дій не лише у звичних, а й у змінених умовах. У навчальній діяльності діти оволодівають навчальними вміннями.

Впра́ва — повторне виконання дії з метою її засвоєння. У різних умовах навчання В. є або єдиною процедурою, у ході якої проявляються всі компоненти процесу навчання — усвідомлення змісту дії, її закріплення, узагальнення й автоматизація, або однією з процедур, поряд з поясненням і заучуванням, які передують В. і забезпечують початкове усвідомлення змісту дії і її попереднє закріплення.

Вундеркі́нд (від. нім. wunderkind — дитина, яка виявляє винятковий для свого віку розумовий розвиток або обдарованість у науці, мистецтві, спорті, конструюванні тощо. Вундеркінди за своїм розвитком значно випереджають своїх ровесників. Для них характерною ознакою є висока інтелектуальна діяльність, оригінальні способи мислення, пошуку, фантастичні проекти.

Гармонійний рózвиток — співрозмірний розвиток фізичних і рухових сил людини, чítке й строге поєднання різних сторін і функцій її свідомості, поведінки й діяльності.

Гармóнія, гармонійність (від грец. *armonia* — злагодженість, зв'язок, стрункість) — внутрішня і зовнішня упорядкованість, узгодженість, цілісність явищ і процесів. У психології – поєднання індивідуальних чи особистісних позитивних рис. Г. набувається у процесі виховання особи й участі її в життєдіяльності певного колективу.

Гігіє́на — наука, що вивчає закономірності впливу на організм людини та суспільне здоров'я комплексу чинників довкілля з метою розробки гігієнічних норм, санітарних правил, запобіжних і оздоровчих заходів.

Гімна́стика (грец. *gymnastike*, від *gymnazo* — треную, роблю вправи) — система спеціально дібраних фізичних вправ, методичних прийомів, застосовуваних для зміцнення здоров'я, вдосконалення рухових здібностей людини, сили, спритності, витривалості.

Гото́вність до шкільно́го навча́ння — сукупність морфофізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, що забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання.

Гра — форма вільного самовияву дитини, яка забезпечує реальний прояв можливостей особистості й розгортається у вигляді змагання або зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, замислів, станів. Гра – це спонтанна, природжена, повна радості своєрідна діяльність дитини, яка відбувається не заради якої-небудь мети, а для власного задоволення.

Гра дидактична — метод імітації (наслідування, відображення), прийняття рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що надані або виробляються самими учасниками. Дидактична гра — 1) метод стимулювання інтересу до навчання, в основі якого лежить створення в освітньому процесі ігрової ситуації; 2) форма гри з правилами, в якій передбачається виконання певних операцій, дій, необхідних для розв’язання

ігрової задачі. Різноманітні дидактичні, інтелектуальні ігри (анаграми, загадки, кросворди, ребуси), ігри-подорожі, вікторини, рухливі ігри сприяють точному сприйманню окремих якостей, речей, предметів, розвитку спостережливості, формуванню вмінь аналізу, порівняння, узагальнення та інших операцій мислення, удосконаленню спортивних умінь і навичок.

Гра́мотність (писемність) — 1) певний ступінь знання законів і правил рідної мови та вміння користуватися ними для висловлювання своїх думок усно й на письмі; один з найважливіших показників культурного рівня населення. Конкретний зміст поняття Г. змінюється на різних етапах економічного й політичного розвитку суспільства разом з підвищенням його культурних запитів; 2) ступінь

обізнаності з певної галузі знання (музична Г., політична Г., технічна Г. тощо).

Громадянське виховання — формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дає можливість людині відчувати себе юридично, соціально, морально й політично дієздатною. До основних елементів громадянськості належить моральна й правова культура, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішньої свободи особистості, дисциплінованості, у повазі й довірі до інших громадян і до державної влади, здатної виконувати свої обов'язки, у гармонійному поєднанні патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів.

Група — сукупність людей, об'єднаних будь-якою загальною ознакою: просторовим і тимчасовим буттям, діяльністю, іншими характеристиками.

Група експериментальна та група контрольна — спеціально дібрані чи створені дві групи піддослідних осіб з метою дослідження впливу якогось педагогічного фактора, причому цей фактор діє лише в експериментальній групі. На основі порівняння змін в обох групах визначається ефективність застосованого педагогічного фактора.

Група творча — група педагогів-однодумців, які поглиблено вивчають запропоновану педагогічною наукою

проблему, сутність і технологію того чи іншого досвіду, а також забезпечують його творче застосування. Робота Г. Т. спрямована на колективну розробку актуальної проблеми (методичної теми), яка забезпечує варіативними методичними засобами те чи інше коло питань освітньої системи.

Демонстрація дослідів і наочних навчальних посібників — спосіб наочно-чуттєвого ознайомлення дітей з якимось предметом, явищем чи процесом, що вивчається; один з прийомів навчання. Ефективність Д. залежить від правильного вибору для демонстрації об'єктів, від того, що саме показується (кінофільм, таблиця, дослід тощо) і як показується, а також від уміння вихователя поєднувати своє словесне пояснення з демонстрацією наочного об'єкта.

Деприва́ція — позбавлення або обмеження життєво важливих потреб, нестача чогось бажаного чи необхідного для дитини, напр., позитивних емоцій, соціальних контактів, батьківського піклування, любові або доступу до соціальних благ. Депривація *соціальна* пов'язана з бідністю та іншими формами соціального неблагополуччя.

Д. емоційна викликається відсутністю можливостей встановити інтимні, емоційні взаємини з матір'ю і (або) батьком чи розривом емоційного зв'язку, якщо він уже був. *Д. емоційна* є небезпечною, оскільки можлива психічна й емоційна затримка розвитку дитини, а це може негативно позначитися на її інтелекті, характері.

Дивергéнтне мислення (від лат. *divergere* — відхилятися, розходитися) — позбавлене схожості, однаковості; неоднакове (різне, розбіжне, відмінне, несхоже) мислення, що проявляється у знаходженні неочікуваних рішень.

Дида́ктика (від грец. — повчальний) — частина педагогіки, яка розробляє теорію освіти й навчання, виховання в процесі навчання. *Д.* науково обґрунтовує зміст освіти, вивчає закономірності, принципи, методи й організаційні форми навчання. Термін "Д." вживався вже в педагогічних працях XVII ст. Я. А. Коменський у "Великій дидактиці" (1657) розробив зміст освіти, дидактичні принципи, методи навчання, вперше обґрунтував класно-урочну систему навчання.

Дидакти́чний матеріа́л — особливий тип наочного навчального посібника, переважно карти, таблиці, набори карток з текстом, цифрами або малюнками, рослини, тварини тощо, які роздаються дітям для самостійної роботи в групі і вдома або демонструються вихователем перед

усією групою. Дидактичним матеріалом називаються також збірники задач і вправ.

Дидактичні принципи — принципи дидактики, які визначають зміст, організаційні форми й методи навчальної роботи закладів дошкільної освіти згідно з загальними цілями виховання й закономірностями процесу навчання. Основані Д. п. : науковість навчання, виховний характер навчання, наочність навчання, свідомість і активність у навчанні, міцність засвоєння знань дітей, систематичність і послідовність у навчанні, доступність навчання, індивідуальний підхід до дошкільників.

Дисципліна (від лат. *disciplina* — учення, виховання, розпорядок) — певний порядок поведінки людей, що забезпечує узгодженість дій у суспільних відносинах, обов'язкове засвоєння й виконання особистістю встановлених правил.

Дитинство — стадія життєвого циклу людини, на якій відбувається становлення організму, розвиток його найважливіших функцій, активної соціалізації індивіда (тобто засвоюється певна система знань, норм, цінностей, освоюються соціальні ролі, що сприяють формуванню повноцінного повноправного члена суспільства).

Диференціація (лат. differentia — різниця, відмінність) — поділ, розчленування цілого на якісно відмінні частини.

Діалог — по черговий обмін репліками двох людей. Діалог — спілкування двох суб'єктів стосовно вирішення проблеми; обговорення спільної теми, коли враховується думка кожного; намагання зрозуміти один одного, осмислити цілісний зміст у кожному висловлюванні, без оцінки, хто має рацію, а хто неправий.

Ділові ігри — це метод навчання професійної діяльності шляхом її моделювання, близького до реальних умов, з обов'язковим динамічним розвитком ситуації, задачі чи проблеми, що розв'язуються в чіткій відповідності до характеру рішень та дій її учасників.

Діти — соціально-демографічна група населення у віці до 18 років, що мають специфічні потреби та інтереси, соціально-психологічні особливості.

Діяльність — форма прояву життя людини, її активного ставлення до навколишньої дійсності.

Дослідження — це така навчальна форма, у якій домінує дослідницький метод вивчення матеріалу.

Дошкільна педагогіка — галузь педагогіки, яка вивчає закономірності виховання дітей дошкільного віку. Д. п. спирається на базові поняття загальної педагогіки й дуже

тісно пов'язана з дитячою психологією, а також із загальною і віковою анатомією і фізіологією.

Дошкільний заклад — заклад освіти і суспільного виховання дітей віком від двох місяців до семи років, який здійснює завдання щодо задоволення потреб у догляді, оздоровленні, вихованні та навчанні дітей дошкільного віку. До Д. з. належать: дитячі ясла, дитячі садки, дитячі ясла-садки з короткочасним, денним, цілодобовим та цілорічним перебуванням дітей.

Екскурсія (від лат. *excursio* — поїздка, подорож, похід) — пізнавальний вид діяльності, що позитивно впливає на активне сприйняття людиною нових знань; колективні подорожі, походи до визначних місць, музеїв, промислових підприємств, сільськогосподарських виробництв, на історичні об'єкти з науковою, загальноосвітньою, культурно-освітньою метою.

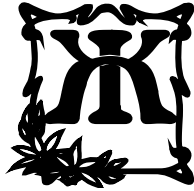
Екскурсія навчальна — форма організації навчання поза межами закладів дошкільної освіти, спрямована на вивчення дітьми певних явищ, процесів, предметів шляхом їх "живого споглядання" і безпосереднього сприймання.

Емо́ція (від лат. *emovere* — хвилювати, збуджувати) — душевне переживання; реакція людини на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, що має яскраво виражене суб'єктивне забарвлення і охоплює всі види почуттів і переживань. Е. пов'язана із задоволенням (позитивні Е.) і незадоволенням (негативні Е.) різних потреб організму. Диференційовані і стійкі Е., що виникають на основі зовнішніх соціальних потреб людини, звичайно називають почуттями.

Естéтика поведінки — риси прекрасного у вчинках і діях людини: в її ставленні до праці й суспільства, у її манерах і вигляді, у формах спілкування з людьми. Визначається інтелектуальним і моральним рівнем людини. Систематичне виховання навичок поведінки, яка відповідає вимогам естетики, сприяє розвитку естетичних потреб, почуттів і понять.

Естетичне виховáння — складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Е. в. спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах.

Життєлюбство. 1. Емоційний стан дитини, що характеризується її любов'ю до життя, оптимізмом, умінням бачити прекрасне у навколишньому світі. 2. Риса характеру дитини, яка дає можливість долати перешкоди і бар'єри на її життєвому шляху, є дійовою протиположністю формуванню у неї схильності до самогубства.

Важливими психологічними умовами формування Ж. у дітей є вмiла постановка близьких, середніх і віддалених перспектив; формування розумного кола потреб і системи мотивації поведінки; моральний та емоційний розвиток; сприятливий морально-психологічний клімат у сім'ї та дитячому колективі.

Завдання — предмет вирішення, те, що треба зробити для досягнення цілей.

Задатки — природжені анатомо-фізіологічні особливості організму, головним чином, його нервової системи й органів чуття. Виступають як природні, органічні передумови розвитку здібностей людини, однак самі їх не визначають.

Закріплення знань, умінь та навичок — спеціальна робота вихователя щодо реалізації дидактичного принципу міцності засвоєння дітьми навчального матеріалу. У процесі навчання дошкільники не відразу повністю оволодівають знаннями, уміннями та навичками. Необхідні спеціальні заходи для їх закріплення в пам'яті дітей. Це досягається за допомогою запам'ятовування й повторення.

Заохочення — 1) метод виховання, який забезпечує стимулювання суспільно корисної діяльності та поведінки вихованців шляхом внесення змін в окремі права та обов'язки, а також моральної оцінки діяльності й поведінки дітей; 2) схвалення позитивних дій і вчинків з метою спонукання вихованців до їх повторення.

Засвоєння — форма пізнання, яка має три довільних або недовільних етапи: розуміння, запам'ятовування, можливість практичного використання.

Засоби виховання - доцільно організовані методичні шляхи вирішення виховних завдань. Це можуть бути предмети, що використовуються у вихованні (наочні посібники, книги, радіо, мультимедіадошка, телебачення), і види діяльності (засоби мистецтва, живе слово вихователя, ігри, громадська робота, фізультурно-спортивна робота, самодіяльність).

Звічка — спосіб поведінки, здійснення якого у певній ситуації набуває для індивіда характеру внутрішніх потреб.

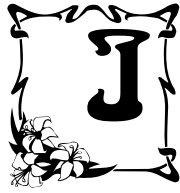
Здібності — це можливості людини щодо виконання діяльності. У якій би формі не визначали здібності, у центрі

уваги буде діяльність. Великі можливості для виконання діяльності — це й великі здібності. Рівень здібностей, вищий за середній, свідчить про обдарованість.

Знання — ідеальне вираження в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків світу природного і людського; результат відображення навколишньої дійсності.

Ігрова діяльність (гра) — різновид діяльності, переважно властивий дітям. Якщо у трудовій діяльності найважливіше — кінцевий продукт, результат, заради якого витрачається фізична і нервово-психічна енергія людини, то в І.д. основне — суб'єктивне вдоволення від самого процесу гри.

Ігрові техніки навчання — технології ігрового навчання; це така організація освітнього процесу, в ході якої дитина залучається в навчальну гру (ігрове моделювання явищ, «проживання» ситуації).

Ідея — 1) вища форма пізнання зовнішнього світу, яка не тільки відображає об'єкт, а й спрямована на його перетворення; 2) чітко усвідомлена думка як основа подальшого процесу мислення чи діяльності.

Ілюстративність у навчанні – вид наочності, який полягає у використанні на заняттях у дошкільних закладах творів живопису, прикладів з художньої літератури, документів, кінофільмів і телепередач, відеопереглядів, а також доступних для демонстрації механізмів, заводського обладнання чи відповідних моделей і макетів.

Ілюстрація в підручнику (від лат. *illustratio* — живий опис, наочне зображення) — зображення, які пояснюють, тлумачать або доповнюють текст за допомогою наочних образів; один з найпоширеніших засобів застосування наочності в навчанні.

Імпровізація педагогічна (від лат. *improvisus* - непередбачений, раптовий) — діяльність особистості, учителя-вихователя, що здійснюється в ході педагогічного спілкування без попереднього осмислення, обдумування. Метою педагогічної І. є знаходження нового розв'язку в конкретних умовах навчання й виховання.

Індивідуалізація процесу навчання — організація освітнього процесу, за якої у виборі способів, прийомів, темпу навчання враховуються індивідуальні відмінності дітей, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання.

Індивідуалізм (від лат. *individuum* — неподільне) — риса світогляду і принцип поведінки людини, що характеризується самопротиставленням окремого індивіда колективові й суспільству, світові в цілому.

Індивідуальний підхід до дітей — принцип педагогіки, згідно з яким педагогічний вплив на кожну дитину, ґрунтується на знанні її характеру, розумових здібностей і умов життя. У результаті всебічного вивчення своїх вихованців, їхніх інтересів і здібностей педагог має змогу зрозуміти вчинки дітей, застосувати найбільш доцільні навчально-виховні засоби, які розвивають творчу активність дітей.

Індивідуальність — сукупність рис, що визначають самобутність людини, її відмінність від інших людей; своєрідність психіки та особистості індивіда, її неповторність. І. проявляється в рисах темпераменту, характеру, у специфіці інтересів, перцептивних процесів та інтелекту, потреб і здібностей індивіда. У психології І. виступає як цілісна характеристика окремої людини, як оригінальність, самобутність її психологічної структури. Характер людини є проявом індивідуальних особливостей особистості.

Індиферентність (від лат. *indifferens* — бездіяльний, байдужий) — байдужість, бездіяльність.

Ініціативність (франц. *initiative*, від лат. *initium* — початок) — морально-психологічна риса особистості, яка характеризується здатністю і схильністю до активних і самостійних дій. У педагогіці — один з елементів розумового й морального виховання. За допомогою системи дидактичних засобів підвищуються І. і активність школярів у навчанні й розвивається їхнє мислення.

Інтерес (від лат. *interesse* — бути всередині; бути зацікавленим; мати важливе значення). У психології і педагогіці — форма прояву пізнавальної потреби, яка забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення мети діяльності й тим самим сприяє орієнтації, ознайомленню з новими фактами, більш повному і глибокому відображенню дійсності.

Інтелектуальні схеми (для планування занять та роботи з дітьми дошкільного віку) — спеціальні схеми, розроблені для унаочнення та систематизації певного матеріалу. Такі схеми полегшують вихователям процедуру планування за блочно-тематичним принципом і забезпечують високу якість освітнього процесу.

Схеми-карти можуть використовуватися безпосередньо на занятті для унаочнення взаємозв'язків, що існують між явищами, окремими елементами довкілля (*див. кольорову вкладку до словника*).

Інфантилізм (від лат. *infantilis* — дитячий) — затримка фізичного і психологічного розвитку зі збереженням у хворого морфологічних, фізіологічних і психічних особливостей, характерних для більш раннього віку.

Колектів – соціальна група людей, які об'єднані суспільно значущими цілями, спільними ціннісними орієнтаціями, сумісною діяльністю, спілкуванням, взаємною відповідальністю, узгоджено діють у досягненні означеної мети та мають органи самоврядування.

Колектівний похід – груповий перегляд кінофільму, вистави з подальшим обговоренням.

Колядка - старовинна обрядова різдвяна пісня; обряд колядування.

Композиція (лат. *compositio* — складати, поєднувати) — побудова літературного твору, розміщення й співвідношення всіх його складових частин, порядок розгортання подій і розстановка персонажів, іншими словами, К. — це внутрішня організація, спільна система певних форм або засобів художнього зображення. Існує багато художньо-образних засобів, підпорядкованих законам К.: портрет, пейзаж, інтер'єр, художня деталь, ліричний відступ тощо.

Комунікація (від лат. *communico* — спілкуюся з кимось) — спілкування, обмін інформацією.

Корекційна педагогіка (від лат. *correction* — виправлення) — багатогалузева наука, яка вивчає дітей з особливостями психофізичного розвитку (ОПФР) і займається розробкою проблем їх виховання, навчання та корекції онтогенетичних недоліків. Вона забезпечує наукові засади роботи спеціальних шкіл та дошкільних закладів, пунктів корекційної педагогічної допомоги.

Корекція — виправлення (часткове чи повне) вад психічного або фізичного розвитку в дітей, порушень певної психічної функції в дорослих.

Креативність — творчі можливості людини, які виявляються у сприйнятливості до нового, у дивергентному мисленні (тобто в знаходженні неочікуваних рішень), у здатності до пошуку.

Культура поведінки (від лат. *kultura* — виховання, освіта, розвиток) — дотримання основних вимог і правил людського співжиття, уміння знаходити правильний тон у спілкуванні з дітьми, колегами, людьми.

Лідер — (лат. leader — керівник) — член групи, який спонтанно висувається на роль неофіційного керівника в умовах певної специфічної та досить значущої ситуації, щоб забезпечити організацію гуртової діяльності людей для найшвидшого і найуспішнішого досягнення спільної мети.

Людина — творіння Боже, яке наділене безсмертною душею. Суспільна істота, що являє собою найвищий ступінь розвитку живих організмів, має свідомість, володіє членороздільною мовою, виробляє і використовує знаряддя праці.

Мас-мédia (англ. mass media) [засоби масової інформації] — засоби передачі інформації великим групам людей без безпосереднього контакту з ними. Це преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити й панелі, домашні відеоцентри, поєднувальні телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку. Всім цим засобам властиві спільні ознаки — спрямованість до масової аудиторії, доступність для необмеженої кількості людей, корпоративний характер виробництва та розповсюдження інформації.

Мéтоди виховáння — сукупність найбільш загальних способів розв'язання виховних завдань і здійснення виховних взаємодій, способів взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, спрямованих на досягнення цілей виховання; сукупність специфічних способів і прийомів виховної роботи, які використовуються в процесі формування особистісних якостей дітей для розвитку їхньої свідомості, мотиваційної сфери й потреб, для вироблення навичок і звичок поведінки й діяльності, а також їх корекції і вдосконалення.

Мáйстер-клас — відкритий сучасний проект. Сприяє вивченню і впровадженню в практику інноваційних технологій, поширенню ефективного прогресивного педагогічного досвіду міста, школи.

Мáйстéрність — властивість особистості, набута в процесі її досвіду, діяльності, як вищий рівень освоєних професійних умінь у певній галузі на основі гнучких

навичок і творчості. Здатність відобразити не тільки сучасне, а й майбутнє, не лише дійсне, а й численні можливості — конкретні й абстрактні — для вибору тієї з них, що найбільше відповідає інтересам людини.

Медіагра́мотність — це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах.

Медіаосві́та (англ. media — засоби, способи) — частина освітнього процесу, спрямована на формування медіакультури особистості, підготовку дитини до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа (засобами масової інформації).

Ме́та вихова́ння — ідеальне передбачення кінцевих результатів виховання.

Ме́тод (грец. *methodos* — шлях дослідження, спосіб пізнання) — система прийомів для досягнення поставленої мети. Метод — спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями розглядуваного об'єкта. З розвитком науки відбувається розвиток і диференціація М., що призводить до виникнення вчення про М. — методології.

Ме́тод демонстра́цій — ознайомлення дітей із явищами, процесами, об'єктами в їхньому природному вигляді.

Ме́тод ігрові́х техноло́гій — досить велика група методів і способів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор.

Ме́тод ілюстра́цій — показ предметів, процесів та явищ у їх символічному зображенні за допомогою плакатів,

карт, портретів, фотографій, малюнків, схем, репродукцій, плоских моделей тощо.

Метод навчання — спосіб спільної роботи викладача і студента, з допомогою якого здобуваються знання, формуються вміння і навички; упорядкований спосіб діяльності вихователя й дітей, спрямований на ефективне розв'язання освітніх завдань.

Метод презентацій (від лат. **presento** – передаю, вручаю) – публічне представлення чогось нового. Використовується для представлення досягнень або навчального матеріалу, що потребує унаочнення в максимальному обсязі.

Методист — спеціаліст у галузі методики вивчення якогось навчального предмета. Методистом також називається працівник методичної установи. Його обов'язки — вивчення стану викладання того чи іншого навчального предмета; виявлення, узагальнення й поширення досвіду кращих вихователів у дитячих садках; організація методичної роботи з вихователями; надання допомоги педагогам у проведенні освітньої роботи.

Мовленнєва творчість – один із найскладніших видів дитячої словесної творчості. Розвивається М. т. під впливом зовнішніх обставин, спілкування з дорослими, однолітками, мовної культури суспільства. Мовленнєва творчість – це дитяче словотворення, уміння побудувати власне висловлювання (фразу, текст). Це утворення дошкільниками незвичайних слів, придумування ігрових діалогів, загадок, віршиків, творча інтерпретація змісту знайомих дітям казок, оповідань, ігри–фантазування і т. д., тобто види діяльності, що активізують мовленнєве спілкування дитини.

Моло́дший дошкільний вік — вік дитинства від 3 до 4 років.

Мораль — загальна ціннісна основа культури, яка спрямовує активність людини на утвердження самоцінності особистості, рівності людей у їхньому прагненні до гідного й щасливого життя.

Моральне виховання — один з найважливіших видів виховання, що полягає в цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття й формуванні звичок і навичок моральної поведінки людини.

Мотиви навчання (франц. *motif*, від лат. *moveo* — рухаю) — внутрішні психічні сили (рушії), які стимулюють пізнавальну діяльність людини. Види мотивів: соціальні, спонукальні, пізнавальні, професійно-ціннісні, меркантильні.

Мультимедіа — 1) взаємодія візуальних засобів й аудіоефектів в інтерактивному програмному забезпеченні; поєднання тексту, звуку й графіки, а також здебільшого анімації й відео; 2) поняття, що означає поєднання звукових, текстових і цифрових сигналів, а також нерухомих та рухомих образів. Так, мультимедійна база даних має текстову й наочну інформацію, відеокліпи, таблиці. Мультимедійна телекомунікаційна послуга дозволяє користувачеві посилати або одержувати інформацію в будь-якій формі.

На́вички — застосування знань на практиці, що здійснюється на рівні автоматизованих дій через багаторазові повторення.

Навча́ння – цілеспрямований процес взаємодії викладача і студента, педагога-вихователя і дитини, під час якого реалізуються суспільно зумовлені завдання освіти особистості.

Нао́чність у навча́нні — один з основних принципів дидактики, відповідно до якого навчання проводиться на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються дітьми.

На́хили — це стійкі прагнення до занять певного виду, які приваблюють дитину не стільки результатом, скільки самим процесом. Нахили не завжди збігаються із здібностями. Наприклад, дитина має здібності до малювання, але відповідних нахилів до цього заняття у неї нема, воно не викликає її інтересу.

Здібності розвиваються, як правило, саме в результаті нахилів (на базі задатків).

Національне виховання — це історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності молодих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. Н. в. — це виховання дітей у дусі українського виховного ідеалу на багатовікових традиціях. Н. в. ґрунтується на засадах родинного виховання, на ідеях і засобах народної педагогіки, що уособлюють кращі зразки виховної мудрості українського народу. Основні принципи Н. в. — гуманізм, демократизм, народність, єдність родинного і шкільного впливу, природовідповідність, виховання у праці.

Національний виховний ідеал — базується на загальнолюдських цінностях і має ті риси, які відповідають духовності та звичаям певного народу. Конкретний зміст Н. в. і. залежить від державного устрою, світогляду, релігії і моралі, від рівня розвитку культури, від національних особливостей народу. Виховний ідеал — це мета виховання, образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи дітей. В. і. як мета виховання визначає систему освіти й виховання, її зміст, методи, форми.

Негативізм дитячий – небажана особливість поведінки або заперечливе ставлення до чого-небудь. Має різні форми вияву (протест, відмова, пасивна чи активна протидія впливу інших людей) і відзначається немотивованою поведінкою щодо слів, дій і виховних впливів дорослих. Дуже сильно ця якість особистості дитини помітна в її поведінці у період вікових криз (у 3-4 та 10-11 років).

Важливою умовою запобігання і подолання Н.д. є своєчасне виявлення причин, що лежать в основі його появи.

Обдарованість — це сукупність здібностей, які дозволяють індивіду досягти вагомих результатів в одному або декількох видах діяльності.

Образ — форма і продукт суб'єктивного, ідеального відображення об'єктивної реальності у свідомості людини.

Образне мислення — конкретне мислення, яке реалізується у вигляді аналізу й поєднання образів. О. м. чітко виражене в дитячому віці. На ньому значною мірою ґрунтуються процеси оволодіння індивідом соціальним досвідом у ранньому дитинстві й підлітковому віці. Деякі педагоги і психологи вважають О. м. основною формою мислення.

Оптимізація процесу виховання — забезпечення цілісного циклу виховного процесу, складовими якого є діагностування рівня вихованості дитини й формулювання мети, планування та організація діяльності, контроль і регулювання діяльності й відносин, аналіз виховних результатів виховання.

Органи чуття — спеціальні органи, які здійснюють сприймання (аналіз і синтез) подразнень, що їх дістає організм людини чи тварини із зовнішнього середовища (органи зору, слуху, смаку, нюху, дотику, рухових та інших відчуттів). О. ч. є периферичними відділами відповідних аналізаторів.

Освіта дошкільна — початковий структурний компонент системи освіти, який забезпечує розвиток і виховання дітей в родині та дошкільних виховних закладах (дитячих яслах, садках).

Освітня програма — основний документ закладу освіти будь-якого рівня, що визначає зміст основної і додаткової освіти, педагогічні технології, які використовуються, систему атестації і управління якістю освіти, а також кадровий склад та матеріально-технічну базу освітнього процесу.

Особистісний підхід — послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. О. п. - базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом. Сучасне розуміння особистісного (або особистісно-центрованого) підходу визначили в 60-ті роки минулого століття представники напряму гуманістичної психології (*К. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мей, В. Франкль*), які твердили, що повноцінне виховання можливе лише в тому випадку, коли заклад освіти служитиме лабораторією для відкриття унікального "Я" кожної дитини. О. п. ґрунтується на виявленні і розкритті можливостей кожної дитини, становленні її самосвідомості.

Па́м'ять — здатність організму зберігати й відтворювати інформацію про зовнішній світ та про свій внутрішній стан для подальшого її використання у процесі життєдіяльності.

Пасі́вність (від лат. *passivus* — недіяльний) — особливість поведінки людини, у стійких формах — риса характеру, яка виражається у відсутності в нормальній і здорової людини прагнення, потреби й звички проявляти фізичну або розумову активність, енергію, наполегливість, ініціативність.

Патріоті́зм (від грец. — співвітчизник, Вітчизна) — одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури.

Педагóгіка – сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси виховання, навчання і розвитку особистості.

Педагогіка Марії Монтессорі — ґрунтується на твердженні про інтенсивний інтелектуальний розвиток особистості в ранньому віці, який найбільш сприятливий для набуття певних навичок. На думку педагога, навчання читання та письма повинно починатися у чотири роки, оскільки саме в цьому віці дитина найкраще засвоює ці навички.

Педагогічна гра — це імітація реальної діяльності вихователя в штучно відтворених педагогічних ситуаціях. П. г. — основний засіб відтворення реальних ситуацій взаємодії вихователя та дитини в освітньому процесі, коли учасники гри виконують ролі.

Педагогічна культура — сутнісна характеристика особистості педагога, здатного до «діалогу культур», його освіченість, вихованість, досконалість у професійній галузі.

Педагогічна майстерність — високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю; комплекс спеціальних

знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дають змогу педагогу ефективно організовувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію.

Педагогічна скарбнічка – аукціон педагогічних ідей, в основі якого — впровадження передового досвіду.

Перевиховання — виправлення відхилень, вад, негативних наслідків, допущених у вихованні дитини.

Підручник — книга, у якій викладаються основи знань з певного навчального предмета на рівні сучасних досягнень науки й культури. Для кожного типу закладів освіти видаються П., відповідно до програм і завдань певного закладу, вікових та інших особливостей тих, хто навчається.

Пізнання — процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу у свідомості людей. П. є специфічною, вищою формою відображення.

Поведінка — система взаємопов'язаних вчинків, які людина здійснює, щоб реалізувати певні функції, зумовлені взаємодією з середовищем.

Похвала — висловлене схвалення вчинків, поведінки й діяльності вихованців.

Пояснення – монологічна форма викладу змісту навчального матеріалу, словесне тлумачення закономірностей, істотних зв'язків об'єкта, що вивчається, окремих понять, явищ. Вербальний метод навчання, за допомогою якого вихователь розкриває сутність певного явища, закону, процесу. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням

попереднього досвіду дітей (пояснення сутності граматичних категорій іменника, спадковості, харизми тощо).

Пра́ктика — зумовлена специфікою соціального буття цілеспрямована, чуттєво-предметна діяльність людей, змістом якої є перетворення природи й суспільства, специфічно людська форма життєдіяльності, спосіб буття людини у світі.

Презента́ція (лат. *presento* — передаю, вручаю) — процес і засоби представлення себе оточенню; публічне представлення чогось нового; демонстрація дитині правильного використання нового матеріалу у педагогічній технології М. Монтесорі.

Прі́клад — метод виховання на зразках для наслідування; те, що варто наслідувати; взірець.

Прінципи виховання — вихідні твердження, що впливають із закономірностей виховання й визначають загальне спрямування виховного процесу, основні вимоги до його змісту, методики та організації. П. в. — система вимог, що охоплює всі сторони процесу виховання й відображає результати узагальнення досвіду виховної практики. Загальні П. в.: суспільної спрямованості; виховання особистості в діяльності та спілкуванні; стимулювання внутрішньої активності особистості; оптимістичного прогнозування; опори на позитивні риси характеру дітей; врахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників; виховання в колективі; єдності і погодженості вимог, зусиль і дій закладів дошкільної освіти, родини і громадськості; П. національного виховання — виховання в громадянському, національному дусі; гуманізму, демократизму, природовідповідності, діяльнісно-особистісний; єдності родинного і шкільного виховання, наступності, спадкоємності поколінь.

Проблемна ситуація — ситуація, у якій окремий суб'єкт (або колектив) має знайти й застосувати нові для себе знання чи способи дій.

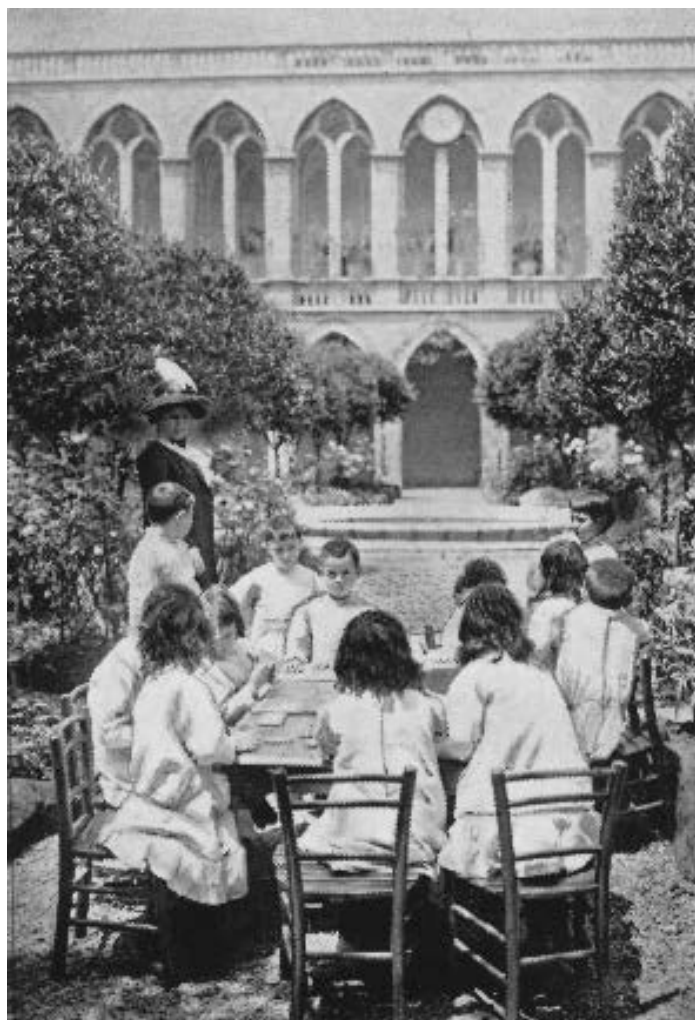
Програма навчальна — нормативний документ, у якому подано стислий виклад змісту навчального предмета із зазначенням розділів, тем, орієнтовної кількості годин на їх вивчення; обсягу знань, умінь, і навичок, обов'язкових для засвоєння на різних етапах навчання.

Процес виховання — цілісний процес, у якому органічно поєднані змістова і процесуальна сторони. Змістова сторона П. в. характеризує сукупність виховних цілей. Процесуальна — самокерований процес педагогічної взаємодії вихователя та дитини, спрямований на організацію і функціонування системи виховної діяльності й

самовиховання дітей, на реалізацію виховних цілей і формування позитивного досвіду.

Процес засвоєння знань — це послідовне відтворення тих мислительних і практичних операцій (дій), які здійснюються у процесі наукового пізнання предмета або явища. Він полягає у сприйманні нового матеріалу, його осмисленні, закріпленні й застосуванні на практиці.

Психічне здоров'я — емоційне благополуччя, створене завдяки атмосфері поваги, довіри, відкритості.

Марія Монтессорі з дітьми – заняття в любові, підтримці та чуйності. Така атмосфера надзвичайно важлива для психічного здоров'я дитини.

Рáнній вік — вік дитинства від 2 до 3 років.

Рефлéксія — (від лат. reflexio – вигин, відображення) — довільна увага до змісту власної свідомості. Рефлексійність особистості виявляється в її здатності критично оцінювати свої дії та змінювати відповідно до цього мислення і діяльність.

Рóзвиток — об'єктивний процес внутрішньої послідовної якісної і кількісної позитивної зміни фізичних і духовних начал людини під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких найважливішими є виховання і навчання; зміни від простого до складного, від нижчого до вищого.

Рóзвиток особистості — процес формування особистості як самобутнього індивіда в результаті його соціалізації і виховання. Маючи природні анатомо-фізіологічні передумови для становлення особистості, дитина в процесі соціалізації вступає у взаємодію з навколишнім світом, оволодіваючи досягненнями людства. Оволодіння дійсністю реалізується в діяльності дитини за допомогою дорослих, таким чином, процес виховання є провідним у розвитку її особистості. Розвиток особистості відбувається в діяльності, яка обумовлена системою мотивів, притаманних певній особистості.

Рóзповідь — монологічне послідовне викладення матеріалу в описовій чи розповідній формі. Це усний нетривалий (10-12 хвилин) виклад навчального матеріалу з використанням яскравих образних прикладів, цитат тощо.

Розуміння — розумовий процес, спрямований на виявлення (з'ясування) істотних рис, властивостей і зв'язків предметів, явищ і подій дійсності.

Самостійна робота – сукупність прийомів і засобів, за допомогою яких учасники освітнього процесу без безпосередньої участі педагога чи вихователя або за його консультативною допомогою закріплюють раніше набуті знання, уміння та навички, а також оволодівають новими знаннями, уміннями та навичками.

Самостійність — здатність до самоутвердження, підтримування стабільності «Я», самоконтроль, саморегуляція, відповідальність за події свого життя.

Сенсорика — поняття, що узагальнює відчуття і сприйняття.

Середній дошкільний вік — вік дитинства від 4 до 5 років.

Сімейне виховання — одна з форм виховання дітей, що полягає в цілеспрямованих педагогічних діях батьків в умовах повсякденного сімейного побуту. Головне завдання С. в. — підготовка дітей до життя в певних соціальних умовах, набуття ними знань, умінь і навичок, необхідних для нормального формування особистості в умовах родини.

Сім'я — соціально-психологічне об'єднання близьких родичів (батьків, дітей, бабусь, дідусів), які проживають спільно і забезпечують біологічні, соціальні й економічні умови для життя родини.

Совість — це критична моральна оцінка людиною своєї поведінки, яка супроводжується сильними почуттями; це критерій життя і діяльності, загострене почуття особистісної відповідальності перед людьми і суспільством за поведінку і вчинки. Совість проявляється, коли свідомість

констатує збіг або розбіжність вчинку і моральної норми. Унаслідок цього оцінюється певний вчинок. Якщо оцінка негативна, виникає негативна, мотивація щодо вчинку, незадоволення собою, муки совісті. Якщо позитивна оцінка, зростає самоцінність. Совість — найважливіший показник моральної вихованості, особлива форма самоконтролю, важливий компонент моральної самосвідомості.

Спілкування — взаємодія людей, у процесі якої відбувається обмін раціональною й емоційною інформацією, діяльністю, досвідом, знаннями і вміннями, а також результатами діяльності. Необхідна умова розвитку і формування особистості та групи. Категорія спілкування настільки багатогранна, що спілкування розглядається з різних позицій: як діяльність, специфічна форма взаємодії між людьми, як необхідна умова життєдіяльності, засіб передачі культури й суспільного досвіду, спосіб розкриття суб'єктивного світу, засіб впливу та ін.

Спілкування — ключ, що відкриває дитячі та юнацькі серця. Саме завдяки такому спілкуванню діти довіряються педагогу як старшому доброму пораднику, другу. (Василь Сухомлинський).

Споглядання — емпіричний ступінь пізнання, основу якого становить безпосереднє чуттєве відображення об'єкта. Всяке індивідуальне С. опосередковане суспільно й історично, і тому йому властиві не лише елементи безпосередньої чуттєвості, а й умоглядні уявлення, попередня доказовість яких робить їх самоочевидними для інших суб'єктів.

Спостереження — метод навчання, що полягає у сприйманні певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання ззовні у ці явища і процеси.

Старший дошкільний вік — вік дитинства від 5 до 6 років.

Стиль авторитарний (франц. *autoritaire* — владний, від лат. *autoritas* — влада, вплив) — стиль спілкування, що ґрунтується на беззаперечному підкоренні окремої людини або колективу владній особистості.

Стиль демократичний (від грец. *demokratia* — влада народу, народовладдя) — врахування думки й волі колективу в організації життєдіяльності вихованців.

Марія Монтессорі з дітьми

Стиль ліберальний (від лат. *liberalis* — вільний) — безпринципне байдуже ставлення до негативних дій вихованців, потурання дітям.

Суб'єкт — індивід або група людей як джерело пізнання та перетворення дійсності, носій активності.

Сюжёт (франц. *sujet* — тема, предмет) — перебіг подій, покладених в основу епічних, драматичних, інколи ліричних творів. У С. умовно визначають такі основні елементи: експозиція (вступна частина), зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка.

Сюжётні ігри (франц. *sujet*, від лат. *subjectum* — підкладене) — образні ігри з певним педагогічним задумом, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабулу) і програвання ролей. С. і. використовуються в дитячих дошкільних закладах для проведення виховних і навчальних занять. Змістом С. і. нерідко виступають казки або епізоди з життя самих дітей.

Талант — високий рівень спеціальної обдарованості особистості. Талант — вища здатність особистості до певної діяльності, що відрізняється високою досконалістю.

Творчі здібності — здібності, які забезпечують успішну реалізацію процесу творчості, створення продуктів духовного або матеріального життя, що відрізняються новизною, оригінальністю, унікальністю.

Творчість — свідомо цілеспрямована діяльність людини щодо пізнання і перетворення дійсності, створення нових оригінальних предметів, творів, яких раніше не було. Процес творчості — це інтелектуальна діяльність, створення нових теоретичних узагальнень, поява цікавих ідей і активне

втілення їх у життя. Високий рівень розвитку творчого мислення фахівця — важлива психологічна передумова найбільш раціонального й ефективного виконання ним професійних обов'язків.

Творчість — діяльність, що породжує нове, неповторне, оригінальне і підкреслює індивідуальну особливість людини.

Тест (англ. test — випробування) — система прийомів для випробування та оцінювання окремих психічних рис і властивостей людини; завдання стандартної форми, виконання якого повинно виявити наявність певних знань, умінь і навичок, здібностей чи інших психологічних характеристик — інтересів, емоційних реакцій тощо.

Технологія навчання (з грец. — наука про майстерність) — за визначенням ЮНЕСКО, це, в загальному розумінні, системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, суть якого полягає в оптимізації освіти. Т. н. також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання. Ця галузь орієнтована більшою мірою на дитину, а не на предмет вивчення, на перевірку виробленої практики (методів і техніки навчання) в ході емпіричного аналізу й широкого використання аудіовізуальних засобів у навчанні; визначає практику в тісному зв'язку з теорією навчання.

Тип навчання — спосіб і особливості організації мисленнєвої діяльності людини.

Трудове виховання — система виховних впливів щодо залучення дітей і юнацтва до трудової діяльності з метою їх загального розвитку. Трудове виховання — виховання

свідомого ставлення до праці через формування звички та навиків активної трудової діяльності.

Ува́га — форма психічної діяльності людини, що виявляється в її спрямованості й зосереджуваності на певних об'єктах за одночасного абстрагування від інших. У. характеризує вибіркове ставлення до навколишнього світу, коли з великої кількості подразників свідомість виділяє один або кілька. У. є необхідною передумовою ефективної діяльності людини, запорукою успішного пізнання, навчання, праці. Розрізняють мимовільну, довільну й післядовільну У.

Узагáльнення — логічний процес переходу від одиничного до загального чи від менш загального до більш загального знання, а також продукт розумової діяльності, форма відображення загальних ознак і якостей явищ дійсності.

Умі́ння — здатність людини виконувати певні дії на основі засвоєних знань та життєвого досвіду.

Успі́шність — ступінь засвоєння обсягу знань, умінь і навичок, визначених навчальною програмою, із погляду їхньої усвідомленості, повноти, глибини, міцності.

Учі́ння — процес пізнавальної діяльності людини, спрямований на засвоєння змісту навчання через сприйняття, осмислення, перетворення і використання отриманої інформації, а також оволодіння практичними вміннями та навичками.

Уя́ва — психічний процес створення образів предметів, ситуацій, обставин через використання наявних у людини знань у новій комбінації.

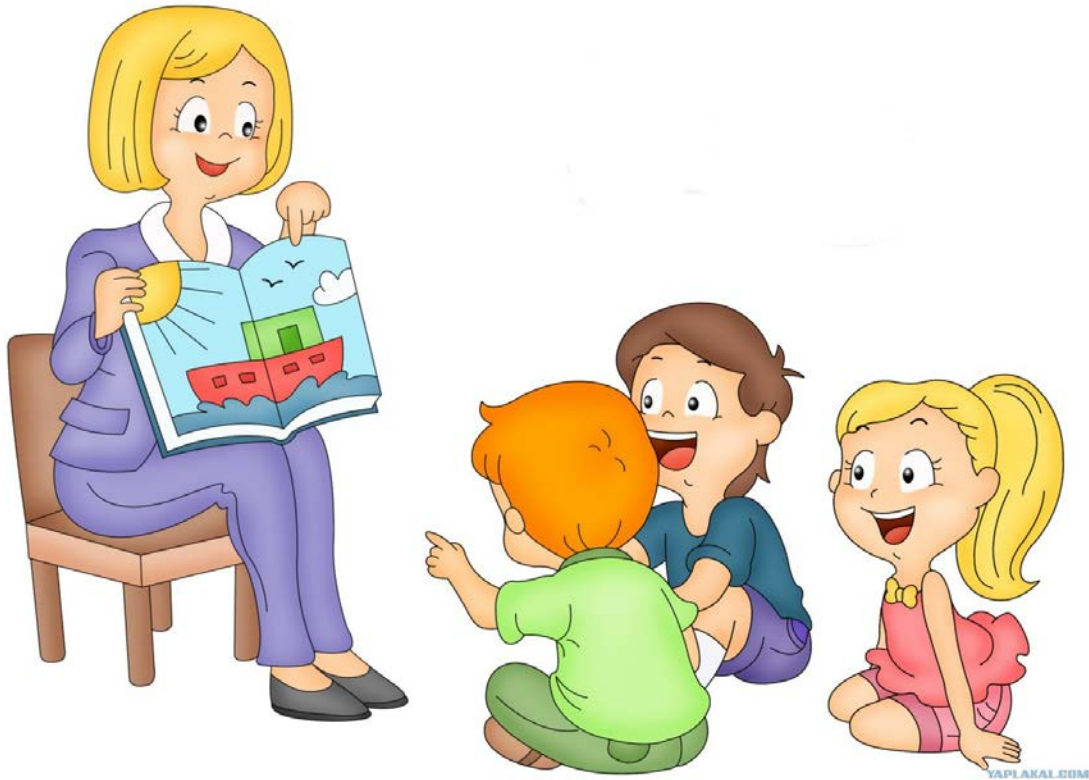

Фактори виховання (від лат. factor — той, хто робить) — об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на визначення змісту, напрямів, засобів, методів, форм виховання.

Фізичне виховання — складова частина загального виховання; соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та умінь.

Форми виховної роботи — варіанти організації виховного процесу, композиційна побудова виховного заходу.

Форми навчання (від лат. forma — зовнішність, устрій) — чітко виражена в часі й просторі організація навчальної діяльності учнів, пов'язана з діяльністю вчителя.

Функції навчання (від лат. functio — виконання, звершення) — функції, спрямовані на виконання освітньої, виховної та розвивальної дій.

Харáктер (від грец. — відбиток, ознака, риса, особливість) — сукупність відносно сталих індивідуальних психічних рис людини, що виявляються в її поведінці й діяльності, ставленні до суспільства, колективу, самої себе.

Характерістика (педагогічна) дошкільника — оцінка вихователем психологічних особливостей і рівня розвитку дитини. Складається на початку перебування дитини в дитячому садку, при переході з однієї групи до іншої і до моменту вступу до школи. В основі характеристик лежать спостереження вихователя за дітьми, медичні дані й відомості, які повідомляють батьки, різні аспекти поведінки дитини тощо.

Характерологічна обдарованість особистості — високий ступінь розвитку рис характеру, що формуються як доцільні, значущі, цінні для особистості в її спільній з іншими людьми трудовій діяльності та спілкуванні. Вони визначають властиве для особистості ставлення до світу і себе, засоби ефективної діяльності.

Художнє виховання — складова естетичного виховання; формування засобами мистецтва естетичного сприймання, розвиток художньо-творчих здібностей людини в різноманітних галузях мистецтва, потреби вносити в життя прекрасне. Метою Х. в. є розвиток інтересу до мистецтва, формування в людини вміння сприймати, розуміти та оцінювати твори мистецтва, розвиток естетичної свідомості (смаків, поглядів, потреб) тощо. Х. в. здійснюється в родині, дошкільних закладах, у загальноосвітніх школах, середніх і вищих навчальних закладах, у позашкільних, культурно-освітніх закладах, у художній самодіяльності.

Художнє виховання дошкільників — педагогічно орієнтоване виховання художніх смаків і здібностей, здійснюване відповідно до вікових і психологічних особливостей дітей 3—7 років. Розвиток у дітей почуття прекрасного сприяє їхньому моральному вихованню й розширенню розумового кругозору.

Цитата — дослівний уривок з якого-небудь тексту, художнього твору або чийсь слова, що наводяться на письмі чи усно.

Цілеспрямованість - позитивна вольова якість дитини, що виявляється в її здатності підпорядковувати свої дії та вчинки поставленій меті. Розвиток у дітей Ц. нерозривно зв'язаний з розвитком стійкості, наполегливості, самостійності, витримки, організованості, дисциплінованості, сміливості.

На формування Ц. впливає багато видів діяльності дітей, але особливо важливе значення має провідна діяльність кожного вікового періоду (гра - у дошкільника).

Цілісність тексту — текстова категорія, яка відображає відносну закритість знакової системи тексту, забезпечується інтеграцією всіх його рівнів, синтезованою конденсацією змісту та сприйняттям тексту як єдиного цілого.

Ціннісні орієнтації — це соціальні цінності, які свідомо поділяються (або відкидаються) особистістю і виступають як мета життя та основні засоби її досягнення. Ц.о. виконують функцію найважливіших регуляторів соціальної поведінки та задоволення потреб індивіда.

Ц.о. закладаються у дитини у ранньому віці. Їх система формується під впливом загальнокультурних надбань людської цивілізації в цілому, а також, соціального рівня конкретного суспільства.

Основою формування Ц.о. дітей у ранньому віці мають бути національно-культурні надбання, багатющий український фольклор, пісня, малюнок, вишивання, найбільш образні зразки художньої літератури та мистецтва.

Чадолюбство — це, по-перше, особлива репродуктивна установка особистості, у якій на психологічному рівні актуалізується інстинкт збереження роду. По-друге, комплекс позитивних емоцій і почуттів одного або обох членів подружжя щодо майбутньої дитини і, по-третє, особливий морально-психологічний настрій людини, який виявляється у ставленні як до своїх, так і до чужих дітей (чуйність до них, потреба в спілкуванні з ними, вияв турботи про них, толерантність до їхніх вад тощо).

Особливою формою Ч. є ставлення до усиновлених дітей, як до рідних.

Чесність — моральна якість особистості, яка виражається у вірності обов'язку і своїм переконанням, в умінні добросовісно ставитися до дорученої справи.

Членованість т́ексту — текстова категорія, обумовлена різними способами його поділу (графічним, композиційно-змістовим, комунікативним, когнітивним).

Штамп — (від лат. stampa – печатка) — стилістичний засіб мовлення; стійка регулярно відтворювана формула у вигляді слова, словосполучення (сполучення слів), речення, що ґрунтується на мовній стереотипізації й має негативне забарвлення; зразок, який сліпо наслідують.

Щедрівка — старовинна українська обрядова новорічна пісня, що виконується 31 грудня на 1 січня.

Юкстапозит — (від. лат. *juxta* – поряд, біля і *positio* — положення) — складне слово, утворене шляхом складання слів без інтерфіксації (салон-перукарня, начебто).

Якість знань — характеристика результатів засвоєння знань, у якій подано різні ознаки: повноту, глибину, усвідомленість, систематичність, гнучкість, конкретність, узагальненість, які виявляються через багатоаспектний аналіз результатів засвоєння і застосування знань.

Якоріння — психофізичний пусковий механізм каузації (лат. *causa* — причина), що характеризується тенденцією будь-якого елемента досвіду викликати в пам'яті весь досвід і має рефлекторну й асоціативну природу. Наприклад, якісь сильні враження зумовлюють певну емоцію; кінестетичні явища викликають певну поведінку і т.д. Якір є сегментом психічної структури особистості й має неусвідомлену чи сплановану природу.

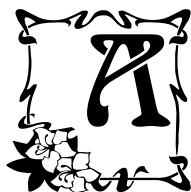
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющина М.В., Котикова О.М., Романова Г.М. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. / за ред. М.В.Артюшиної, О.М.Котикової, Г.М. Романової. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 187.
2. Артющина М.В., Журавська Л.М., Колесниченко Л.А. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент : навчальний посібник / М.В. Артющина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесниченко та ін.; За заг. ред. М.В.Артюшиної. – К. : КНЕУ, 2008. – С. 87.
3. Гончаренко С. У., Радул В. В., Дубинка М. М., Кравцов В. О. Соціолого-педагогічний словник / С. У.Гончаренко, В. В.Радул, М. М.Дубинка, В. О. Кравцов. — К., 2004. - 304 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. - 374 с.
5. Крившенко Л.П., Вайндорф-Сысоева М.Е. и др. Педагогика: учебник / Л.П. Крившенко, М.Е. Вайндорф-Сысоева и др.; Под ред. Л.П. Крившенко. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. 283.
6. Медведева Е. А., Левченко И. Ю., Комиссарова Л. К., Добровольская Т.А. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании : учеб. для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. К. Комиссарова, Т. А. Добровольская.— М. : Издательский центр «Академия», 2001. — 248 с;
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. пед. факультетів / О. Я. Савченко. — К. : Абрис, 1997. — С.277.
8. Словник-довідник літературознавчих термінів / Упор. : О.В. Бобир, В.Й. Буденний, О.Б. Мамчич, Н.П. Нікітіна ; за ред. О.В. Бобиря. — Чернігів : Десна Поліграф, 2016. - 132 с.

9. Ярмаченко М.Д. Педагогічний словник / М. Д.Ярмаченко - К. : Педагогічна думка, 2001. — 514 с.
10. Харченко С. Я., Краснова Н. П., Харченко Л. П. Соціально-педагогічні технології : навч.-метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л П. Харченко. — Луганськ: Альма-матер, 2005. — 552 с.
11. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Зміст

Авторитет батьківський	4
Авторитет вихователя	5
Авторські навчальні програми	6
Авторські освітні технології.....	6
Адаптація.....	6
Активізація процесу навчання.....	6
Активність	7
Активність (у навчанні)	7
Актуалізація в навчанні	7
Акуратність	7
Альтруїзм	7
Анкетування.....	8
Антипатія.....	8
Артпедагогіка.....	9
Артотерапія	9
Асоціація	10
Афекти	10

Батьківські збори	11
Бережливість	11
Бесіда	11
Бесіда дидактична.....	11

Ввічливість	13
Вербальний.....	13
Вередливість дитяча	13
Взаємодія.....	14
Види спілкування	14
Вимога як метод виховання.....	14
Виробнича практика.....	15
Виховний процес	15
Виховання.....	16
Виховання авторитарне.....	17
Виховання всебічне	17
Виховання гармонійне	18
Виховання екологічне	18
Виховання мовне	18
Виховання моральне.....	19
Виховання фізичне	19
Вихователь	19

Виховні цілі.....	19
Відвертість	19
Відтворення.....	19
Вік дошкільний.....	20
Вікова психологія	20
Вміння.....	20
Вправа.....	21
Вундеркінд	21

Гармонійний розвиток	22
Гармонія, гармонійність.....	22
Гігієна	23
Гімнастика.....	23
Готовність до шкільного навчання	23
Гра.....	24
Гра дидактична	24
Грамотність	25
Громадянське виховання	26
Група	26
Група експериментальна та група контрольна.....	26
Група творча	26

Демонстрація дослідів і наочних навчальних посібників.....	28
Депривація.....	29
Дидактика.....	29
Дидактична гра	29
Дидактичний матеріал.....	29
Дидактичні принципи	30
Дисципліна	30
Дитинство.....	31
Диференціація	31
Діалог.....	31
Ділові ігри	32
Діти	32
Діяльність.....	32
Дослідження.....	32
Дошкільна педагогіка.....	32
Дошкільний заклад.....	33

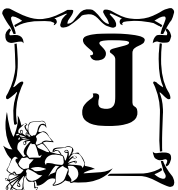
Експедиція	34
Експедиція навчальна	34
Емоція	35
Естетика поведінки.....	35
Естетичне виховання.....	35

Життєлюбство	36
--------------------	----

Завдання	37
Задатки.....	37
Закріплення знань, умінь та навичок	37
Заохочення	38
Засвоєння.....	39
Засоби виховання.....	39
Звичка	39
Здібності	39
Знання	40

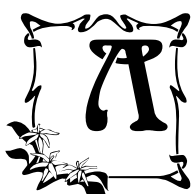

Ігрова діяльність (гра)	41
Ігрові техніки навчання.....	42
Ідея	42
Ілюстративність у навчанні	43
Ілюстрація в підручнику	43
Імпровізація педагогічна.....	44
Індивідуалізація процесу навчання.....	44
Індивідуалізм	45
Індивідуальний підхід до дітей	45

Індивідуальність	45
Індиферентність	45
Ініціативність	45
Інтерес.....	46
Інтелектуальні схеми.....	46
Інфантилізм	46

Колектив	47
Колективний похід	47
Колядка.....	47
Композиція	48
Комунікація.....	48
Корекційна педагогіка.....	48
Корекція.....	49
Креативність.....	49
Культура поведінки	49

Лідер	50
Людина	50

Мас-медіа	51
Методи виховання	51
Майстер - клас.....	51
Майстерність.....	51
Медіаграмотність.....	52
Медіаосвіта.....	52
Мета виховання	52
Метод.....	52
Метод демонстрацій.....	52
Метод ігрових технологій.....	52
Метод ілюстрацій	52
Метод навчання	53
Метод презентацій.....	53
Методист	53
Мовленнєва творчість	53
Молодший дошкільний вік.....	54
Мораль.....	54
Моральне виховання	54
Мотиви навчання.....	54
Мультимедіа.....	54

Навички	55
Навчання.....	55
Наочність у навчанні.....	55
Нахили	55
Національне виховання.....	56
Національний виховний ідеал	57
Негативізм дитячий	57

Обдарованість	58
Образ.....	58
Образне мислення.....	58
Оптимізація процесу виховання.....	59
Органи чуття	59
Освіта дошкільна	59
Освітня програма.....	60
Особистісний підхід	60

Пам'ять.....	61
Пасивність	61
Патріотизм.....	61

Педагогіка.....	61
Педагогіка Марії Монтессорі	62
Педагогічна гра.....	63
Педагогічна культура	63
Педагогічна майстерність	63
Педагогічна скарбничка.....	64
Перевиховання.....	64
Пізнання	64
Поведінка.....	64
Похвала.....	64
Пояснення.....	64
Практика.....	65
Презентація	65
Приклад	65
Принципи виховання.....	66
Проблемна ситуація.....	66
Програма навчальна	66
Процес виховання.....	66
Процес засвоєння знань	67
Психічне здоров'я	67

Ранній вік.....	68
Рефлексія	68
Розвиток.....	68
Розвиток особистості.....	68
Розповідь	68
Розуміння.....	69

Самостійна робота	70
Самостійність.....	70
Сенсорика.....	70
Середній дошкільний вік	71
Сімейне виховання	71
Сім'я	71
Совість	71
Спілкування	72
Споглядання	72
Спостереження.....	72
Старший дошкільний вік	73
Стиль авторитарний	73
Стиль демократичний	73
Стиль ліберальний.....	73
Суб'єкт	74
Сюжет	74
Сюжетні ігри	74

Талант	75
Творчі здібності	75
Творчість	75
Тест	76
Технологія навчання.....	76

Тип навчання.....	76
Трудове виховання	76

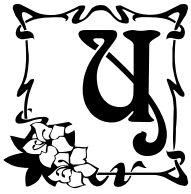
Увага	78
Узагальнення.....	78
Уміння	78
Успішність.....	78
Учіння	78
Уява.....	78

Фактори виховання.....	79
Фізичне виховання	79
Форми виховної роботи	80
Форми навчання.....	80
Функції навчання.....	80

Характер	81
Характеристика (педагогічна) дошкільника	82
Характерологічна обдарованість особистості.....	82
Художнє виховання	82
Художнє виховання дошкільників.....	82

Цитата.....	83
Цілеспрямованість.....	83
Цілісність тексту.....	83
Ціннісні орієнтації	83

Чадолюбство	84
Чесність	84
Членованість тексту	84

Штамп.....	84
------------	----

Щедрівка.....	85
---------------	----

Юкстапозит	85
------------------	----

Якість знань.....	85
Якоріння	85

Список умовних скорочень:

англ. — англійська мова

грец. — грецька мова

лат. — латинська мова

франц. — французька мова

нім. — німецька мова

див. дивіться

ДЛЯ НОТАТОК

Субботенко Ілля Юрійович
Шельменко Інна Сергіївна
Майборода Анастасія Віталіївна
Сперкач Тетяна Вікторівна

**Словник фахової лексики
вихователя дошкільного закладу**

Комп'ютерний набір Ілля Субботенко, Інна Шельменко,
Анастасія Майборода, Тетяна Сперкач

Художнє оформлення Ілля Субботенко

Коректор Ілля Субботенко

Розробка інтелект-схем Ілля Субботенко

Підписано до друку 30.11.2017 р. Формат 60x90/16

Обсяг 5,5 друк. арк.

Наклад 100 прим. Зам. 684

ФОП Баликіна О.В.
м. Чернігів, пров. 1-го Травня, 2а
Тел.: (0462) 610-424
0462print@ukr.net